

P A N E L
TÜRK ÇOCUKLARININ BESLENME SORUNLARINA
ÇÖZÜM YOLLARI

Derleyenler : Dr. Perihan ARSLAN (*)

Doç. Dr. Türkân KUTLUAY (**)

GİRİŞ

Türkiye Diyetisyenler Derneği 1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olması nedeni ile «Türk Çocuklarının Beslenme Sorunlarına Çözüm Yolları» konulu bir panel düzenlemiştir. Bu yazıda panelde yapılan konuşmalar, tartışma ve sonuç yer almaktadır.

Konu; Türk çocuklarının beslenme sorunlarına çözüm olunca, amaç sorunlara gerçekçi çıkar yolların bulunması ve bunların uygulanmasını sağlamak olmuştur. Bu nedenle panel, değişik bir yöntemle sunulmuştur.

Çocuk beslenmesi sorunlarına çözüm getirmek amacı ile değişik uzmanların görüşlerini yansıtan bu panelde, tüm konuşmacılara panel öncesi aynı ve tek soru yöneltildi.

Soru «Bugün Türk Çocuklarının Yetersiz ve Dengesiz bir biçimde beslendiği bilinmektedir. Bu sorunu çözmek için neler yapılmalıdır?» idi.

(*) Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Görevlisi.

(**) Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Öğretim Üyesi

Uzmanların gönderdikleri çözüme yönelik öneriler bir özet halinde toplandı ve konuşmacılara yine panel öncesi gönderildi. Panel iki bölüm halinde yürütüldü. Birinci bölümde önceden hazırlanan özet okundu ve bu özet üzerinde tartışma yapıldı. İkinci bölümde çözüme yönelik uygulamaların hangi kuruluşlarca yürütüleceği, davet edilen kuruluş temsilcileri, konuşmacılar ve dinleyiciler arasında tartışıldı.

Panele katılan konuşmacılar :

Başkan : Dr. Perihan ARSLAN

- 1 — Türkiye Genel Hizmet İşçileri Sendikası Disk Adına Doç. Dr. Osman N. Koçtürk.
- 2 — H. Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ayşe Baysal.
- 3 — H. Ü. Beslenme ve Gıda Bilimleri Müdürü Prof. Dr. Orhan Köksal.
- 4 — H. Ü. Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Şule Bilir.
- 5 — Sağlık ve Sosyal Yardım Bak. Ana Çocuk Sağlığı Müdürü Dr. M. Galip Önem.
- 6 — H. Ü. Çocuk Hast. Metabolizma Ünitesi adına Dr. Fatoş Tanzer.
- 7 — H. Ü. Yüksek Hemşirelik Okulu adına Dr. Gülten Uyar.
- 8 — Sosyal Sigortalar Dışkapı Hastanesi adına Diyetisyen Filiz Bodrumlu.
- 9 — Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi adına Diyetisyen Mahinur Gürdağ.
- 10 — Atatürk Sanatoryumu, Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Merkezi adına Diyetisyen Gülten Melikoğlu.

ÖNERİ ÖZETİ

Uzmanlar, «Türk Çocuklarının Beslenme Sorunlarına Çözüm Yolları» konulu panel için görüşlerini, üç başlık altında yansıtmışlardır.

I — ÇOCUKLARDA BESLENME SORUNLARI NELERDİR?.

— 0-6 yaş grubu bebek ve çocuklarda % 20 ağırlık kaybı. (Güney ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde % 24.8 oranında).

— Okul çağı çocuklarında ağırlık kaybı oranı % 15.7 oranındadır. Aynı yaş grubunda % 40 oranında boy geriliği.

— Beslenme anemisi (Demir eksikliği anemisi).

a) Okul öncesi çağda hafif derecede, % 33 oranında, ağır derecede % 15.5 oranında

b) Okul çağı çocuklarında % 25 oranında anemi olgusu görülmektedir.

— Raşitizm

a) 0-2 yaş grubunda % 15-20 oranında (aktif).

b) 0-5 yaş grubunda % 5-8 oranında (sekel dahil).

— Avitaminozlar.

Riboflavin yetersizliği belirtileri : Genel olarak % 6-10 oranında, klinik bulgu verenler.

— Basit Guvatr - Karadeniz Bölgesinde fazla olmak üzere, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinin kırsal kısımlarında. (Toprak ve sudaki iyot yetersizliğine bağlı).

— Diş Çürükleri.

II — ÇOCUKLARIN BESLENME SORUNLARININ NEDENLERİ

A) Eğitim yetersizliği (Halkın ve eğitim verecek sağlık ve diğer ilgili personelin eğitiminin yetersizliği).

— Protein Enerji Malnütrasyonu ile İlgili Olanlar : Çocuğa anne sütü verilmemesi; çok uzun süre sadece anne sütü ile besleme, kalitesiz mamalarla besleme, ek yiyeceklerin zamanında ve yeterince verilmemesi, temizliğe dikkat edilmemesi.

Bölgelere, sınıflara ve öğrenim düzeyine göre¹ değişmeler göstermekle beraber genel olarak annelerin çocuklarını emzirme süreleri uzun olmakta (% 53 ü 7 aydan, % 26 sı 12 aydan uzun). Ancak ek gıdaya başlamakta geç kalınmaktadır. (% 44 ü 7 aydan, % 19 u 12 aydan sonra).

Verilen ek besinde çoğu kez şeker-nişasta karışımı veya yemek suyuna batırılmış ekmektir. Yapılan araştırmalar süt çocuklarının ancak yarısında sütün ek besin olarak verildiğini ortaya koymaktadır.

Yine vurgulanması gerekirse, emzirme uzunluğu kadar kısalığı da önemli bir sorun olmaktadır.

— Raşitizm ile ilgili olanlar : Çocuğun güneşe gösterilememesi kalsiyumdan zengin yiyeceklerin zamanında verilmemesi.

— Kansızlık ile ilgili olanlar : Demir bakımından zengin kaynakların kullanılmaması ve demirden zengin ek gıdalara zamanında başlanamaması ve barsak parazitleri ile pahalı ve demir içermeyen besin ve meşrubatların tüketimine yönelme.

B) Sağlık hizmetlerinin yetersizliği.

C) Besin dağıtımı, saklanması, hazırlama, pişirilmesi, ve besin sanayii ile ilgili nedenler : Türkiye'nin ulaştırma olanaklarının geçmişe oranla daha iyi olmasına karşın büyük çapta hayvan, meyva, sebze taşınması için maliyeti arttırıcı yönde etkileyen bir ulaştırma ağı vardır. Ucuz, büyük miktarda yük ve yolcu taşımaya elverişli, az ve kendi ürettiğimiz yakıtları kullanabilen demiryolu ve denizyolu ağının taşımacılıkta kara, yoluna yeğ tutulması.

— Elde olan besinlerin kullanılamaması (Ülkemizde yeterli süt vardır, hatta bitkisel kaynaklı mamalara gereksinim göstermeyecek kadar süt üretimi mevcuttur. Ancak iyi işletmeme imkânsızlıkları, üretimde teknik bilgi yetersizliği süt verimini sağlayan hayvanların ıslahı, kontrol ve takip yetersizliği, süt ve ürünlerinden yeterince yararlanılmasına engel olmaktadır. Bugün Türkiye'de pastörize edilen süt miktarı toplam üretimin % 5'i kadardır.

— Hazır mamaların kalitesinde ve uygulamalarındaki yetersizlik.

— Besin tüketimindeki yetersizlik ve dengesizlik. Besleyici değeri düşük gıdalara alıştırma (şeker - çikolata, meşrubat, bisküvi).

D) Besin üretimi ve tarımsal etmenlerle ilgili nedenler :

Ülkemizde tarımsal alanın ancak % 7.1 i sulanabilmekte, hektar başına kaldırılan ürünün miktarı gelişmiş ülkelere kıyasla çok düşük düzeylerde kalmaktadır. Öte yandan ekim yapılan alanlarda besin olarak kullanılan bitkilerden sanayi bitkilerine doğru bir kayma oluşmaktadır. Ayrıca tarıma elverişli arazinin endüstri ve sanayi alanları olarak kullanılması da bir sorundur.

B) Gıda pazarlama sistemi ve gıda fiyatları ile ilgili nedenler :

Bugün Türkiye'de gıda pazarlamasının bazı grupların tekelinde bulunması üreticiden tüketiciye kadar geçen yolda birçok kişinin olması, yiyecek fiyatlarının tüketicinin alış gücünün üstüne çıkmasına yol açmaktadır.

E) Gıda pazarlama sistemi ve gıda fiyatları ile ilgili nedenler : Ekonomik gücü yetersiz ailelerde hayvansal protein tüketimi azalmakta, buna karşın tahıl, beslenmenin temel ögesi haline gelmektedir.

— Ailedeki kişi sayısının fazlalığı da ekonomik güçlüğü neden olmaktadır. Bu durum özellikle kalabalık aile yapısına sahip gecekondu bölgelerinde belirgindir. (Ankara gecekondu mahallelerinde bir aileye düşen ortalama kişi sayısı 5,9 olup, bu mahallelerde % 31 oranında ailede kalori ve protein yetersizliği sorunu vardır).

— Ailelerin ekonomik durumlarının yetersizliği (kişi sayısı ile de ilişkili).

G) Çocukta, mama ve yiyeceklere karşı oluşan beğenmeme, direnç ve benzeri psikolojik sorunlar.

III — ÇÖZÜM YOLLARI

A) Ulusal kalkınma plânında beslenmeye yer verilmesi.

— Bebek ve çocuk için gerekli besin maddelerinin üretiminin arttırılması.

— Okul çocukları için ucuz ve besleyici besin üretimi (Latin Amerika'daki İnkaparına, Uzak Doğudaki Saridel gibi).

— Üretimin arttırılması için ekilmeğe elverişli uygun toprağın temini.

— Ekilmekte olan topraktan daha iyi yararlanabilme (sulama - tohum islahı vb.).

— Et üretimine yönelik bir hayvancılığın yapılması.

a) Et kombinalarının çoğaltılması.

b) Mera için ayrılan arazinin tarıma kaydırılması.

c) Hayvan yemi üretiminin yeterli düzeye çıkarılması.

d) Hayvan yemi fabrikalarının kurulması, yemlerin ucuza satılması. Aradaki fiyat farkının devletçe ödenmesi.

— Süt üretimini yeterli hale getirmek.

a) Sütün işlenmesi ve pazarlanması.

b) Pastörizasyon fabrikalarının kurulması.

c) Süt ve mamullerinin yurdun her tarafına ucuz ve çabuk yollarla dağıtılması.

d) Süt fiyatlarının arasındaki fiyat farkının devlet eliyle karşılanması.

e) Okul öncesi ve ilkokul çağı çocuklarının süt gereksinimlerinin devletçe parasız olarak karşılanmasının mutlaka sağlanması.

— Su ürünlerinin artırılması ve işletme tesislerinin kurulması.

— Besinlerin üretim, dağıtım ve pazarlama koşullarının düzenlenmesi.

a) Tekelcilikten kurtulma.

b) Kooperatifleşme.

c) Ulaşımında kendi ürettiğimiz yakıtları kullanabilen demiryolu ve deniz yolu ağını kara yoluna yeğ tutma.

— Mahsulün korunması (ilaçlama - depolama).

— İllokullarda beslenme saatlerinin plânlanması ve yiyeceklerin devletçe karşılanması.

B) Halkın satın alma gücünü yükseltmek.

— Sağlığa zarar verici ve gereksiz harcamalara neden olan harcamaların kaldırılması.

— Besin maddelerinin fiyat kontrolü.

— Besin değeri yüksek yiyeceklerin ucuza satılması.

— Bölgeler arasında bulunmayan yiyeceklerin, bölgede bulunanlarla değiştirilmesi.

C) Nüfus plânlaması.

Aşırı doğurganlık bir yandan ailelerin besleyemeyeceği sayıda çocuk sahibi olmaları ile sonuçlanırken, diğer yandan toplumun eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerinden yararlanmalarını sınırlanmakta ve bu hizmetleri yetersiz durumlara getirmektedir.

Yine aşırı doğurganlık sonucu artan tüketici nitelikte olan 0-14 yaş grubunun çoğalması, üretici grubun yükünü arttırmakla kalmayıp, kişi başına düşen gelirin azalmasına, yetersiz ve dengesiz beslenmesine neden olmaktadır.

D) Anne ve Aileye yardım.

— 0-6 yaş grubu çocuklarında, beslenme güçlüğü olan ailelere devlet yardımının yapılması. (Dördüncü 5 yıllık kalkınma plânında belirtilmekte olup bunun yürürlüğe konması.)

— Ailelere sosyal yardımın doğumu izleyen dönemde bir yıl sürdürülmesi.

— Anne sütünün verilmesinin yaygınlaştırılması.

— Çalışan annenin izinli olması konusundaki öneriler.

Çalışan annenin tanımı : Doğum yaptıktan kısa bir süre sonra (4-6 hafta) evin dışında, kendine veya başkasına ait bir iş yerinde tüm gün (8 saat) çalışmak zorunda olan ve bu süre içinde çocuğu ile ilişkisi bulunmayan anneleri kapsamaktadır. Burada bir sınıflama yapılırsa;

a) Yıl boyu çalışan anneler (Devlet dairesi, ağır iş ve endüstri işçiliğinde çalışanlar) tezgâhtarlık, büro işleri vb. hafif ve orta işlerde çalışan anneler).

b) Mevsimlik ya da kısa süreli çalışan anneler. Burada anne, çocuğun bakımını mutlaka yabancı birisine bırakmak zorunda kalacaktır (kocas, annesi, kayınvalidesi, yakın akrabası veya para ile tutulmuş kadın-kız veya kreşler).

Bu durumda öneri : Çalışan anneler doğumdan sonraki dönemde:

a) Ücretli, b) Ücretsiz, c) Yarı ücretli 1 yıllık izinli sayılmalı.

Çalışmadığı seneler için emeklilik çağını ileri götürme de bir çözüm olabilir.

— Anne eğitimi.

— Her iş yerinde kreş ve yuvaların açılması.

E) Sağlık işlerini sosyalleştirmek.

F) Gıda zenginleştirilmesi (ekmeklik buğday ununa % 5 oranında soya unu katılması, günde ortalama 400 gr. un tüketilen toplumumuzda her kişinin 1 bardak süt içmesi ile alacağı protein kalite ve kantitesinde proteinin kazanılmasını sağlayacaktır.)

G) Hastalıklarla Savaş.

— Verem Savaş Derneği, Sıtma Savaş Derneği ve Parazitlerle Savaş Derneklerinin kurulması ve varolanların çevreyi tamamen tarayıp kişileri ücretsiz tedavi etmeleri.

H) Eğitim.

Beslenme yetersizliklerinin her zaman ekonomik yetersizliğin sonucu olmadığı bilinen bir gerçektir. Ekonomik yetersizlik kadar bilgi ve uygulama eksikliğinin de beslenme yetersizliğine neden olabileceği gösterilmiştir. Bu nedenle beslenme eğitiminin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

A) Halkın eğitimi.

- Şehir merkezlerinde beslenme kurslarının düzenlenmesi.
- Köy kadınlarının sağlık ocakları ve ana çocuk sağlığına davet edilip eğitilmesi (özellikle hamile ve emzikli annelerin eğitimi).
- Ev ekonomistlerinin açtığı kurslarda beslenme konularına da ağırlık verilmesi (özellikle çocuk beslenmesi).
- Radyo, televizyon, ve yazılı basın aracılığı ile beslenme bilgisi vermek.

B) Halka eğitim verecek kişilerin eğitimi.

1 — Sağlık personelinin eğitimi.

— Mezuniyet öncesi eğitim : Sağlık personeline yapılan kuramsal, uygulamaya yönelik olmayan aktarma bilgilerdir. Ülkenin gerçeklerine yönelik, halkın gelenek ve beğenisine yanıt veren, aynı zamanda beslenme biliminin verilerine uygun bilgiyi vererek eğitimin gerçekleştirilmesi.

— Mezuniyet sonrası eğitim : Mezuniyet öncesi kadar, belki ondan daha da önemli olan bu eğitim, personelin görev öncesi ve iş başı eğitimlerini kapsamaktadır. Personelin bu konuda eğitiminde de profesyonel eğitimcilere gereksinim vardır.

2 — Halkla iç içe çalışan personelin eğitimi.

(Köy muhtarı, din adamı, köy öğretmeni, ev ekonomisti).

İ) Personel Görevlendirme.

— Sağlık grup başkanlıklarında yüksek eğitim görmüş bir beslenme uzmanının görevlendirilmesi. (Her 50.000 - 100.000 kişiye bir beslenme uzmanı verilmelidir. Bir beslenme uzmanı ortalama 20 ebe ve 10 hemşireye eğitim verebileceği gibi, bölge hastanesi diyet işlerini de yürütebilir).

— Ana Çocuk Sağlığı merkez ve şubeleriyle Sağlık Ocaklarına birer diyetisyen ve Çocuk Gelişimi ve Eğitimcisi eklenmesi.

— Okul sağlığı hizmetlerinin halk sağlığı hemşirelerince yürütülmesi.

TARTIŞMA I. BÖLÜM

Bu bölümde daha önce belirtildiği gibi konuşmacılar öneri özeti üzerinde tartışmışlardır. Burada görüşler özet olarak sunulmuştur.

Prof. Dr. Orhan Köksal

— Aile eğitimi önemlidir. Aileler de çocuk beslenmesi konusundan sorumlu tutulmalıdır.

— Çocuğun önemi devletçe kavranmalıdır. Anneye çocuğuna bakım için gerekli ücretli veya ücretsiz daha uzun süre izin verilmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Prof. Dr. Şule Bilir

— Aile eğitimi olmadan çocuk beslenme sorunlarına çözüm getirmek zordur.

— Anne sütünün önemi benimsetilmeli ve anne sütü emzirme süresine açıklık getirilmelidir.

— Yiyecek üretimini arttırmak için gerekli çabalar gösterilmelidir.

— Yiyeceklerin hazırlama ve pişirme sırasında besin değeri kaybına neden olacak uygulamalardan kaçınılmalıdır.

— Çocukları enfeksiyondan korumak için gerekli temizlik kurallarına uyulmalı

— Sağlık personeli hiç değilse bulunduğu bölge halkını eğitmeli basit düzeyde broşür, kitab v.b. hazırlanmalıdır.

— Aile plânlaması yapılmalıdır.

— Eğitilecek grup içine kırsal bölgedeki etkinlikleri nedeni ile köy muhtarı ve imamlar da katılmalıdır.

Dr. Fatoş Tanzer

— Aile plânlaması yapılmalıdır.

— Anne sütünün önemi vurgulanmalıdır.

— Anne sütü verildiğinde ek besinlere 4-6 ayda, inek sütü verildiğinde 3 ncü ayda başlanmalıdır.

— Anne doğum izni uzatılmalıdır.

Doç. Dr. O. Nuri Koçtürk

— Beslenme sorunlarının çözümlenebilmesi için, bilginin ve sorunların tabana yani demokratik ağırlığı olan işçi ve böylesi gruplara aktarılması gereklidir.

— Toplum sorunları ekolojik, biyolojik, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik açıdan ele alınıp incelenmelidir.

— Sorun aile kalabalıklığından değil paranın eşitsiz dağılımından kaynaklanmaktadır. Aile plânlamasına gerek yoktur. (Bu görüş diğer konuşmacılar tarafından, aile plânlamasının toplum sorunları çözümlenene kadar uygulanması gerektiği görüşüyle benimsenmemiştir).

— İnsanlar inanmadıkları konulara karşı kayıtsızdırlar. Onları ikna etmeli ve bu kitlenin zararına başka bir kitleye hak sağlamalıdır.

Dr. Galip Öneri

— Çocuğun ve annenin eğitimini gerçekleştiren en önemli kuruluşlardan biri A.Ç.S. merkezleridir. Ancak bunların sayısı ve çalışan personelin sayısı eğitimi gerçekleştirmeye yeterli değildir. Bu sayıların artırılması gereklidir.

— Sorunların çözümü ekonomik güçle yakından ilgilidir. Ucuz ve kaliteli mama üretimi yapılmalıdır.

Diyetisyen Mahinur Gürdağ

— Okul çağı çocuklarının beslenmesi çok önemlidir. Okul beslenme programları geliştirilmelidir.

— Beslenme eğitimi için T.R.T. ve diğer yaygın eğitim araçlarından yararlanılmalıdır.

— Okul eğitim programları içinde beslenme eğitimine daha fazla yer verilmelidir.

Diyetisyen Gülten Malikoğlu

— Sağlık merkezlerinde anneler doğum öncesi ve sonrası eği-tilmelidir.

— A.Ç.S. merkezlerinde anne ve çocuk eğitimini diyetisyenler üstlenmelidir.

— Ebeveynlerin beslenme konusunda eğitilmeleri de diyetisyen tarafından yapılmalıdır.

— Ana okullarında ve çocuklara beslenme eğitimi yapılmalıdır.

— Okul aile birliği yaklaşımı ile aileye beslenme eğitimi yapılmalıdır.

Dr. Gülten Uyer

— Toplumumuzun bugünkü koşulları içinde aile plânlaması zorunludur. Toplum sorunları çözümlendikten sonra aile plânlaması kaldırılabilir.

Diyetisyen Filiz Bodrumlu

— Okul kantinleri denetlenmeli kantinde besleyici değer olan yiyecekler satılmalıdır.

— Okul çağı çocuklarına beslenme eğitimi verilmelidir.

Prof.Dr. Ayşe Baysal

— Çocuk sağlığı annenin genç kızlık ve gebelik süresindeki beslenmesiyle yakından ilgili olduğu için kadının yerinin toplumda ikinci plânda kalmaması, kaşık düşmanı olarak görülmemesi gerekir.

— Kadın eğitimi kadar babalarının da eğitimi önemlidir. Eğitim programlarında bu konu birlikte ele alınmalıdır.

— Her iş yerinde kreşlerin açılması zorunlu kılınmalıdır.

TARTIŞMA II. BÖLÜM

Daha önce belirtildiği gibi bu bölümde çözüme yönelik uygulamaları yürütecek kuruluşların hangileri olduğu, eşgüdümün nasıl sağlanacağı tartışılmıştır.

Öneri özeti ve özet üzerindeki tartışmalar çerçevesinde bu kuruluşlar, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Yerel Yönetim Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, Ana Çocuk Sağlığı Merkez ve Müdürlükleri, Çocuk Esirgeme Kurumu, İşçi Sendikaları ve TRT. olarak belirlenmiştir.

Bu panelde, bu amaçla her kuruluştan bir yetkili davet edilmiş, bu yolla önerilerin kendilerine aktarılacağı amaçlanmıştır. Ancak, panelde, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ana Çocuk Sağlığı Müdürlüğü ve Üniversitelerden temsilciler bulunmaktaydı. Bu nedenle bu bölümdeki tartışma, konuşmacılar ve konuklar arasında sürdürülmüştür.

Bu bölümde söz alan diyetisyen **Nevin Taşçı**, **Dr. Müberra Yener**, **Dyt. Dr. Tahire Merçöl**, **İktisatçı İlhan Dülger**, **Prof. Dr. Orhan Köksal**, **Prof. Dr. Ayşe Baysal**, önerilerin yerinde olduğu ve sayılan kuruluşların konu ile yakından ilgilenmeleri gerektiği fakat Millî Savunma ve Türk Standartlar Enstitüsünün de sorunun çözümünde görev alması gerekli kuruluşlar arasında bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

S O N U Ç :

Bu Panelde konuşulanlar ve alınan kararlar şu şekilde özetlenebilir :

1 — Çocuk Beslenmesi Sorunu, ekonomik, ekolojik, biyolojik, sosyal, siyasal, kültürel açıdan ele alınarak incelenmelidir.

2 — Çocuğun öneminin devletçe kavranması, çözüm için devlet politikası içinde sosyal kalkınma plânında yer alması gerekmektedir. Devlet Plânlama Teşkilâtı bu konuda çalışmalarını yoğunlaştırmalıdır.

3 — Beslenmenin önemini, tabana, demokratik ağırlığı olan gruplara anlatmak gerekmektedir.

4 — Beslenme eğitimi yapacak sağlık elemanları - diyetisyenler beslenme uzmanları ve onların bu konuda eğittikleri ebe, hemşire, öğretmenler, köy imamları, muhtarların da halkın ayağına gidip onları eğitmesi gerekmektedir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığına fazlası ile görev düşmektedir.

— Kitle eğitimi yapan radyo, televizyon, gazete, mecmua ve broşür ile beslenme eğitiminin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

— Aailenin satın alma gücünün yükseltilmesi gerekir. bu nedenle fiat kontrollerinde belediyelere görevler düşmektedir.

— Gıda üretiminde gereksinmelere göre bir politika izlenmelidir. Bu konuda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı çalışmalarını bu şekilde yoğunlaştırılmalıdır (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bu konuda çalışmalara başlamıştır.

— A.Ç.S. Müdürlükleri Çocuk Esirgeme Kurumu ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında Anne ve Çocuk Sağlığı Etkin bir şekilde denetlenmelidir.